

О. П. ЗЕЛЕНСЬКА

доктор педагогічних наук, професор
Львівський державний університет внутрішніх справМІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ
ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
В НЕПРОФІЛЬНІЙ МАГІСТРАТУРІ

У статті зазначено, що особливе місце в навчанні іноземної мови студентами непрофільної магістратури займає читання професійно спрямованої літератури, тому що магістратура – важлива ланка підготовки майбутніх науковців, для яких робота з літературою, в тому числі й іншомовною, є абсолютно необхідною умовою. У зв'язку з цим перспективним напрямом вирішення цього завдання визначено використання міждисциплінарного підходу, який сприяє розвитку у студентів професійних, культурних, духовних навичок, тому що однаковою мірою відповідає цілям оволодіння іноземною мовою та фахом, пропонує комплексне вивчення дисципліни, сприяє формуванню комунікативної компетенції особистості.

Ключові слова: міждисциплінарний підхід, іноземна мова, читання, магістратура, професійно спрямована література, комунікативна компетенція.

Серед завдань сучасної вищої освіти необхідно відзначити її інтеграцію в світовий освітній простір і підвищення конкурентоздатності української освіти на світовому ринку. Освіта повинна бути спрямована на створення умов для навчання молодих людей згідно з їх професійними інтересами, що сприяють набуттю фундаментальних знань для творчого кар'єрного зростання [7]. Це повною мірою стосується підготовки майбутніх магістрів, зокрема навчання іноземної мови, що забезпечить їх активне міжкультурне спілкування в контексті своєї професійної, наукової та побутової діяльності.

У наш час фахівець повинен володіти, крім глибоких, фундаментальних професійних знань, творчим типом мислення, сучасними інформаційними технологіями, самостійністю в прийнятті рішень, уміти отримувати, обробляти та працювати з інформацією, зокрема науковою, бути ерудованим та ініціативним. Основою магістерської освіти повинні стати не стільки навчальні предмети, скільки способи мислення та діяльності. Знання й методи пізнання, а також діяльності необхідно поєднати в органічну цілісність [1, с. 59]. До цього варто додати ще одну дуже важливу умову, без якої наразі професіонал не може бути повноцінним – це володіння іноземною мовою як однією з основних компетенцій випускників непрофільної магістратури, навичками іншомовного міжкультурного спілкування, що не лише дасть змогу підвищити кваліфікацію, а й сприяти розвитку мислення, ерудиції, самостійності, роботі з інформацією тощо, оскільки мова – це система знаків, що слугує для зберігання, переробки та передачі інформації; мова є умовою для здійснення мислення та засіб, який дає можливість

зберігати думки, що сформувалися в процесі мислення, і передавати їх; мова відіграє суттєву роль у формуванні свідомості. Тому володіння іноземною мовою є обов'язковою загальнокультурною компетенцією майбутніх магістрів, які навчаються в непрофільній магістратурі, що уможливило формування вмінь використовувати іноземну мову в практичній діяльності, володіти комунікативними навичками і культурою ефективної ділової та міжособистісної комунікації. Мета навчання іноземної мови відображає основні положення сучасної парадигми освіти, а саме: навчання протягом життя, підвищення ролі самостійної роботи, самоконтроль і самооцінка, вміння працювати з сучасними джерелами інформації, розвиток навичок спілкування іноземною мовою як на професійному рівні, так і для вирішення повсякденних проблем тощо. В курсі іноземної мови в магістратурі необхідно звернути увагу на важливі мовні аспекти, такі як читання, переклад, аудіювання й мовлення, спеціалізовану та ділову лексику й граматику, які необхідні для вдосконалення професійно спрямованої мовної компетенції майбутніх магістрів [10]. Особливе місце займає читання професійно спрямованої літератури, тому що магістратура – важлива ланка підготовки майбутніх науковців, для яких робота з літературою, в тому числі й іншомовною, є абсолютно необхідною умовою.

Навчання магістрів повинно бути реалізовано на новому змісті як самоосвіта, що планується самостійно, за програмами, побудованими на компетентнісній основі, міждисциплінарними, гнучкими (модульними), особистісно орієнтованими за структурою, з ліберальною організацією навчання [1, с. 58].

У сучасних соціально-економічних умовах актуальним завданням є підготовка універсальних фахівців, здатних удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень, самостійно набувати за допомогою інформаційних технологій та використовувати в практичній діяльності нові знання та вміння, зокрема в нових галузях знань, які безпосередньо не пов'язані із сферою їхньої діяльності, готових до кооперації в межах міждисциплінарних проектів, роботі в суміжних галузях. У зв'язку з цим перспективним напрямом розвитку системи професійної підготовки є розширення міждисциплінарних освітніх програм [4].

Міждисциплінарний підхід передбачає зв'язок, у цьому випадку, іноземної мови з дисциплінами не тільки професійного спрямування, а й із певними загальноосвітніми дисциплінами, що свідчить про фундаментальність цього предмета, його цілісність і системність. Міждисциплінарний метод навчання – це інтеграція навчальних дисциплін з метою багатоаспектного розгляду окремо взятої теми, поняття, проблеми [8], розуміння процесів, що відбуваються в навколишньому середовищі.

Питання міждисциплінарного підходу як однієї з основних умов навчання та формування системного мислення розглядали Т. Астафурова, В. Буданов, М. Вятютнев, Н. Гез, Л. Заблоцька, І. Зверева, І. Зимня, О. Князева, О. Коваленко, В. Максимова, Є. Минченкова, О. Пахомова, Г. П'я-

такова, Т. Савицька, М. Скаткіна, М. Степанова, С. Тер-Минасова, Ю. Чабанський, Н. Gardner, J. Klein, M. Magnin, B. Mansilla, W. Newell, A. Repko, R. Roberts та ін. Такі науковці, як А. Бабайлова, Г. Барабанова, В. Бутева, В. Григоров, Г. Гринюк, Л. Зільберман, Г. Китайгородська, З. Навицька, Р. Мільруд, В. Купарева, О. Старікова, О. Столбова, О. Тарнопольський, С. Фоломкіна, Е. Ханіна, С. Шатилов, R. Day, R. Feathers, F. Johns, T. Johns, F. Davies, Ch. Nuttall, F. Smith та ін., досліджували різні аспекти навчання читання іншомовних текстів. Проте видається необхідним дослідити можливість та науково обґрунтувати підвищення ефективності іноземної мови з використанням міждисциплінарного підходу для навчання майбутніх магістрів читання іншомовної професійно спрямованої літератури в непрофільній магістратурі, оскільки читання – одне з основних завдань навчання іноземної мови у ВНЗ. Читання – найефективніший інструмент отримання, організації та використання інформації, необхідної для будь-якого виду діяльності людини [3, с. 61].

Мета статті – розкрити особливості міждисциплінарного підходу до навчання читання іншомовної професійно спрямованої літератури в непрофільній магістратурі.

Переваги навчання іноземної мови з використанням міждисциплінарного підходу:

1. Цей підхід уможлиблює підготовку не тільки висококваліфікованого фахівця, що має лише вузькопрофесійні знання, але й сприяє вихованню духовно та культурно розвинутої особистості, яка володіє важливим надбанням людства – мовою, не лише рідною, а й іноземною. Змістовий компонент міждисциплінарної інтеграції на основі іноземної мови є системою інваріантних і варіативних блоків, що включають специфічні знання (мовні, тобто знання іноземної та рідної мов, соціокультурні, лінгвокультурні, літературознавчі, знання з галузі фахових предметів), уміння (мовленнєві, комунікативні, інформаційні, творчі), ціннісні ставлення (до світу, рідної країни, людини, культури, науки, освіти, праці, мистецтва, рідної та іноземної мов тощо) [9].

2. Основна мета застосування цього підходу в навчанні іноземної мови – формування іншомовних міжкультурних комунікативних навичок. Культурологічному аспекту приділяють значну увагу, оскільки він відображає культури та ментальності різних народів. Очевидна необхідність міжкультурної компетенції, тобто такої здатності спілкування з носіями інших культур, яка забезпечує єдине для всіх учасників професійної взаємодії розуміння того, що відбувається, його причин і наслідків; це єдине розуміння прийнято називати позитивним результатом міжкультурного спілкування [5, с. 291].

3. Запланований програмний матеріал повинен відображати майбутню практичну діяльність студентів магістратури, тобто бути професійно спрямованим. Важливо добирати матеріали, які б значною мірою стосувалися суті професійної діяльності, були актуальними, цікавими, цінними за

формою та змістом. Це можуть бути журнальні та газетні статті, уривки монографій, матеріали конференцій з різних питань, пов'язаних не тільки з фаховими дисциплінами, а й соціологією, педагогікою, філософією, мовознавством, культурологією, підручники, навчальні посібники тощо, тобто студенти мають змогу, використовуючи іноземну мову, розширювати та поглиблювати свої знання з інших дисциплін. Робота з автентичним текстом як носієм мовної, мовленнєвої, професійної та соціокультурної інформації є пріоритетною. Згідно з принципом мінімізації, відбір навчального матеріалу повинен відповідати рівню іншомовної комунікативної компетенції, корелювати з предметно орієнтованими знаннями студентів [2] з інших дисциплін. Тематична організація матеріалів повинна бути визначена на основі аналізу потреб студентів магістратури та обсягу знань спеціалізації, якою вони оволодівають.

4. Майбутні магістри можуть отримувати інформацію з різних джерел, зокрема з використанням інтернет-ресурсів, що надає їм безмежні можливості знайомитися з найновішими дослідженнями, матеріалами, статтями, монографіями тощо.

5. Навчання іноземної мови, з одного боку, спрямоване не лише на формування навичок іншомовної міжкультурної комунікації, а й сприяє поглибленому вивченню фахових дисциплін, а з іншого – формує вміння та навички науково-дослідної роботи.

6. Міждисциплінарний підхід сприяє підвищенню інтересу та мотивації студентів до вивчення як фахових дисциплін, так і іноземної мови. Іноземна мова є засобом організації навчання професійної діяльності та досягнення її результатів.

7. Різні форми проведення практичних занять з іноземної мови (дискусії на основі прочитаного, рольові та ділові ігри, вікторини, конференції тощо) дають змогу студентам підготуватися до реальних ситуацій, що відбуваються в житті.

8. Міждисциплінарний підхід до навчання максимально сприяє розвиткові не тільки загальнопредметних, а й ключових компетенцій, серед яких важливе місце посідають комунікативна, інформаційна, науково-дослідна компетенції та робота в групі.

На нашу думку, метою навчання читання є формування вмінь читання, а не навчання видів читання (пошукового, вивчального тощо), що є лише засобом для досягнення цієї мети [11, с. 88]. Вільне, зріле читання іншомовних оригінальних професійно спрямованих текстів, яким повинні оволодіти майбутні магістри, що навчаються в непрофільній магістратурі, передбачає формування вмінь і навичок виділяти в текстах опорні змістові блоки, основні думки та факти, визначати структурно-семантичне ядро, знаходити логічні зв'язки, опускати неважливу для розуміння основного змісту інформацію, здійснювати обробку отриманої з тексту інформації, інтерпретацію прочитаного з висловленням особистої думки щодо цього,

розвиток мовної здогадки на основі контексту, лексики, словотворення, граматичних конструкцій тощо.

При організації процесу навчання читання іншомовної професійно спрямованої літератури необхідно брати до уваги такі умови: автентичність і новизну навчальних матеріалів; використання різних типів професійно спрямованого дискурсу; врахування міждисциплінарних зв'язків під час відбору компонентів змісту навчання іншомовного професійного дискурсу; системний виклад професійно орієнтованих текстів; наявність лексико-граматичних і творчих вправ, вправ на розуміння прочитаного, оскільки основний об'єкт навчання розуміння – це змістовий аспект тексту, а отримані знання потребують свого подальшого застосування; виконання завдань, що відображають реальні ситуації професійної діяльності майбутніх магістрів; особистісно спрямований характер матеріалів (рівень підготовки, мотивація, етап навчання, вік); опора на професійні знання студентів, їх практичний досвід, тому що викладач іноземної мови не є фахівцем в інших галузях знань; організація самостійної роботи студентів з метою вдосконалення навичок професійної та комунікативної іншомовної компетенції та підвищення мотивації навчання, оскільки студенти мають змогу обирати матеріали самостійно й саме ті, що сприятимуть їх практичному оволодінню своїм фахом і цікавлять їх найбільше, тобто вони відповідають професійним інтересам того, хто читає; самостійне опрацювання іншомовних професійно спрямованих матеріалів сприяє тому, що студенти змушені застосовувати всі свої знання, досвід, уміння та навички, щоб прочитати текст, глибше вникнути в його зміст, його суть, проаналізувати його та в різних формах (розповіді, відповіді на запитання, дискусії тощо) відтворити прочитане.

Отже, професійно спрямовані тексти, що пропонують студентам магістратури, повинні мати певні ціннісні характеристики:

- наукова цінність, тобто наскільки зміст тексту відповідає новизні в тій чи іншій галузі знань;
- когнітивна (пізнавальна) цінність, тобто якою мірою інформація, що міститься в тексті, може стимулювати пізнавальну активність студентів, розвиток їх раціональних способів мислення, вміння виконувати різні логічні операції (аналіз, синтез, встановлення причиново-наслідкових зв'язків, аргументування, узагальнення, висновки, коментування тощо);
- мотиваційна цінність, тобто якою мірою текст відповідає специфіці та потребам адресата (інтереси, мотиви, мовний рівень, віковий рівень) [6];
- комунікативна цінність, оскільки студенти мають змогу задовольняти свої комунікативні потреби як в усній, так і писемній формі, використовуючи отриману інформацію в подальшій діяльності (на заняттях не тільки з іноземної мови, а й із фахових дисциплін);
- практична цінність, тобто застосування вмінь і навичок роботи з іншомовною професійно спрямованою літературою в подальшій практичній діяльності, оскільки вона потребує постійне оновлення знань;

– науково-дослідна цінність, тому що ступінь магістра, яка дає змогу поглибити спеціалізацію з певного професійного напрямку, відображає, насамперед, освітній рівень випускника вищої школи та свідчить про наявність у нього вмінь і навичок, притаманних науковому працівнику, а володіння іноземною мовою значною мірою сприяє науково-дослідній діяльності;

– креативна цінність, тобто вміння майбутнього фахівця застосовувати отриману інформацію для реалізації своїх власних проєктів, планів, завдань, розробки нових методик, організації проведення дослідження, систематизації наукової інформації, підготовки публікацій за результатами виконаних досліджень, впровадження отриманих розробок тощо;

– розвивальна цінність, тобто навчання культурі розумової праці, розвиток здібностей та особистісних якостей майбутнього фахівця, а саме: здатність чітко та ясно висловлювати свою думку щодо прочитаного, здатність сприймати та оцінювати думку співбесідника, прагнення до співпраці, самоосвіти, самовдосконалення та самоорганізації.

Висновки. Таким чином, використання міждисциплінарного підходу в навчанні читання іноземної професійно спрямованої літератури в непрофільній магістратурі сприяє розвиткові у студентів професійних, культурних, духовних навичок, тому що однаковою мірою відповідає цілям оволодіння іноземною мовою та фахом, допомагає шукати, аналізувати й генерувати інформацію, необхідну для професійної діяльності та подальшого всебічного розвитку фахівця, оскільки такий підхід синтезує інформацію з різних галузей знань, пропонує комплексне вивчення дисципліни, сприяє формуванню комунікативної компетенції особистості. Це, своєю чергою, підвищує мотивацію студентів до активної навчальної та пізнавальної діяльності, уможливорює розширення фундаментальної підготовки майбутніх магістрів у непрофільній магістратурі, забезпечує покращення її якості, формування вмінь застосовувати міжпредметні зв'язки для вирішення практичних завдань не тільки в професійній сфері, а й у соціальній, економічній, культурній та інших галузях, у побуті та в міжкультурній комунікації.

Список використаної літератури

1. Агранович Б. Л. Вызовы и решения: подготовка магистров для постиндустриальной экономики / Б. Л. Агранович // Инженерное образование. – 2011. – № 8. – С. 56–61.
2. Атабекова А. А. Юридический перевод в междисциплинарном контексте : монография / А. А. Атабекова. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 131 с.
3. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – Київ : ІНКІС, 2005. – 314 с.
4. Давыденко Т. М. Междисциплинарная опережающая непрерывная подготовка профессиональных кадров в условиях интеграции образования, науки и производства: педагогические условия / Т. М. Давыденко, М. И. Ситникова // Перспективы науки. – 2012. – № 3 (30). – С. 27–33.
5. Елизарова Т. В. Культура и обучение иностранным языкам / Т. В. Елизарова. – Санкт-Петербург : Союз, 2001. – 352 с.
6. Зимняя И. Педагогическая психология / И. Зимняя. – Москва : Логос, 1999. – 384 с.
7. Ларина Е. Б. Цели и задачи обучения иностранному языку в магистратуре в условиях внешнеэкономических связей региона на современном этапе / Е. Б. Ларина // Перспективы науки и образования. – 2013. – № 6. – С. 77–80.

8. Максимова В. Н. Межпредметные связи в процессе обучения / В. Н. Максимова. – Москва : Просвещение, 1988. – 192 с.
9. Степанова М. М. Аксиологический подход к формированию компетенции иноязычного делового общения в лингвистическом вузе / М. М. Степанова, В. Д. Хайкин // Молодой ученый. – 2012. – № 12. – С. 512–514.
10. Степанова М. М. Разработка гибких учебных программ по иностранному языку для магистратуры технических направлений / М. М. Степанова // Вопросы методики преподавания в вузе : сборник статей. – Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петербургского политехн. ун-та, 2011. – Вып. 14. – С. 196–201.
11. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе : учеб. пособие для пед. ин-тов / С. Ф. Шатилов. – Москва : Просвещение, 1986. – 223 с.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2016.

Зеленская Е. П. Междисциплинарный подход к обучению чтения иноязычной профессионально ориентированной литературы в непрофильной магистратуре

В статье обозначено, что особенное место в обучении иностранному языку студентов непрофильной магистратуры принадлежит чтению профессионально ориентированной литературы, потому что магистратура – важное звено подготовки будущих научных сотрудников, для которых работа с литературой, в том числе и иностранной, является абсолютно необходимым условием. В связи с этим перспективным направлением решения этого задания является использование междисциплинарного подхода, который содействует развитию у студентов профессиональных, культурных, духовных навыков, так как в одинаковой степени соответствует целям овладения иностранным языком и специальностью, предлагает комплексное изучение дисциплины, содействует формированию коммуникативной компетенции личности.

Ключевые слова: междисциплинарный подход, иностранный язык, чтение, магистратура, профессионально ориентированная литература, коммуникативная компетенция.

Zelenska O. Interdisciplinary Approach to Teaching Reading Foreign Language Professionally Oriented Literature on Non-Linguistic Master's Course

Reading professionally oriented literature occupies a specific place in teaching a foreign language by the students who are not philologists and take the Master's course, because the Master's course is an important step in training the future scientists and researchers for whom working with literature (foreign literature including) is an absolutely necessary condition. In this connection a very perspective direction of solving the task is the usage of the interdisciplinary approach, which helps to develop the students' professional, cultural and moral skills, because it meets the goals of both mastering the foreign language and the speciality, offers the complex learning of the discipline, contributes to forming the communicative competence of the individual. The interdisciplinary approach to training assists to a great extent in developing not only the general disciplinary competences, but also the key competences, among them the communicative, informational, scientific-research competences and working in a group.

The professionally oriented texts which are proposed to the students who take the Master's course must be authentic and contain the new materials; the different types of the professionally oriented discourse must be used; the interdisciplinary relations while choosing the components of the content of teaching the foreign language professional discourse must be taken into account; the presence of the lexical, grammatical and creative exercises, and the exercises pertaining to understanding the content of what is read, because the main object of teaching to understand is the content aspect of the text, and the acquired knowledge must be used for solving different tasks that reflect the real situations of the professional activity of the future Masters, etc.

Key words: interdisciplinary approach, foreign language, reading, Master's course, professionally oriented literature, communicative competence.